

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI**

**ANDIJON VILOYATI PEDAGOGIK MAHORAT MARKAZI
IJTIMOIY-IQTISODIY FANLAR METODIKASI
KAFEDRASI**

**“FARZAND - OILA KO‘ZGUSI” MAVZUSINI
O‘QITISH METODIKASI**

METODIK TAVSIYA

Abduraimov Sherali No‘monjonovich

ANDIJON-2026

**UMUMTA'LIM MAKTABLARI TARBIYA FANI O'QITUVCHILARI
UCHUN
“FARZAND - OILA KO'ZGUSI” MAVZUSINI O'QITISH METODIKASI
METODIK TAVSIYA**

Tuzuvchi: Abduraimov Sh. Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi kafedrası mudiri, katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:
Olimov N.A. Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi kafedrası dotsenti, t. f.f.d (PhD)

Ushbu metodik tavsiya “Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar” metodikasi kafedrasining 2026-yil sentabrdagi 7- sonli yig'ilish qarori bilan tasdiqlangan.

Annotatsiya

Ushbu metodik tavsiya yangi pedagogik texnologiyalar asosida bugungi kun talablaridan kelib chiqib, ishlab chiqilgan. O'quvchilarni dars davomida faol bo'lishiga, zerikmasligiga sharoit yaratish va usullarni qo'llash vaqti va tartiblari ko'rsatilgan. Sinf o'quvchilarini dars avvalida kichik yoki bir necha guruhlariga ajratib olish juda muhim. Guruhlarga ajratib olishning zamonaviy va yangi tartibi ham batafsil ko'rsatib berilgan. Metodik tavsiya barcha turdagi maktablarning tarbiya va ijtimoiy fanlar o'qituvchilarining darslarni tashkil etishida katta yordam beradi. Hozirgi kunda ta'lim sifatini oshirishda "Qanday o'qitish kerak?" degan savolga javob olishingizda, o'quvchilarni darslarga jalb qilish va ularda jamoaviylikni shakllantirishda metodik tavsiyalar ayni muddaodir.

Kalit so'zlar: maxfiy guruh, "Olmani pishiring" metodi, "Hikmatlar sandig'i" metodi, "Topishmoqlar guldastasi" metodi, "Bu kim?" metodi, "Rol bering" metodi, "E'tiborli bo'ling" metodi, "Zinama-zina" metodi.

MUNDARIJA

KIRISH	5
ASOSIY QISM.	
I-BOB.“FARZAND – OILA KO‘ZGUSI” MAVZUSINI O‘QITISHDA O‘QUVCHILARNI GURUHLARGA TAQSIMLASH	
1.1.Mavzuni o‘qitishda guruhlariga taqsimlash jarayonida e’tiborga olish kerak bo‘lgan jihatlar	8
1.2.Mavzuni o‘qitishda guruhlariga taqsimlashning yangi usuli	10
II-BOB.“FARZAND – OILA KO‘ZGUSI” MAVZUSINI O‘QITISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR	
2.1.Mavzuni o‘qitishda interfaol usullar va ularning ahamiyati	13
2.2.“Farzand – oila ko‘zgusi ” mavzusi misolida ayrim interfaol usullarni qo‘llash tartiblari	15.
XULOSA	21
ILOVALAR	22
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR	28

KIRISH

“Xalqimiz ertasining qanday bo‘lishi farzandlarimiz bugun qanday ta’lim - tarbiya olishlariga bog‘liq ”

Sh. M.Mirziyoyev, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti

Vatanimiz taraqqiyoti va taqdiri maktablardagi yosh avlod ta’lim va tarbiyasiga bevosita bog‘liq. Ta’lim-tarbiya ishlarini yanada yuqori sifat bosqichiga olib chiqish pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanishni taqozo etadi. Darslar jarayonida innovatsion yondashuvlar asosida interaktiv usullardan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Sinf o‘quvchilarini dars avvalida kichik guruhlariga yoki bir necha guruhlariga ajratib olish juda muhim.

Guruhlariga ajratish o'z-o'zidan musobaqa, bellashuvni yuzaga keltirish uchun sabab bo'lib xizmat qiladi, o'quvchilarda jamoaviylik, bir-birini nazorat qilish, ahillik, hamjihatlikni shakllantiradi. Guruhlarga taqsimlash kollaboratsiya – jamoa bo‘lib ishlash qobiliyatini shakllantiradi, o‘quvchilar guruhda bemalol fikrini ayta oladi; kommunikativlik – muloqot qilish ko‘nikmasi rivojlanadi.

Bugungi kunda umumiy o‘rta ta’lim muassasalari o‘quvchilarining yoshi va psixofiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda ularning ongiga umuminsoniy qadriyatlar va yuksak ma’naviyatni yanada chuqur singdirish, ularni vatanparvarlik va insonparvarlik ruhida tarbiyalash, umumiy o'rta ta'lim muassasalaridagi ma'naviy-tarbiyaviy ishlarni yangicha asosda tashkil etish maqsadida Vazirlar Mahkamasi tomonidan “Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida “Tarbiya” fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori qabul qilindi. Ushbu qarorga ko‘ra umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida “Odobnoma”, “Vatan tuyg‘usi”, “Milliy istiqlol g‘oyasi va ma’naviyat asoslari” hamda “Dunyo dinlari tarixi” fanlarini birlashtirgan holda yagona “Tarbiya” fani 1-9-sinflarda –2020/2021 o‘quv yilidan, 10 - 11-sinflarda esa – 2021/2022 o‘quv yilidan boshlab fanlarga ajratilgan umumiy soatlar doirasida bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etildi[2.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida

“Tarbiya” fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi 422-sonli qarori. 2020-yil 6-iyul].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-son farmonidagi vazifalar qamrab olindi [1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-son farmoni. – T.:2017 yil, 7 fevral].

Tarbiya har qanday jamiyat va har qanday mamlakat hayotida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodning, umuman, jamiyat a‘zolarining tarbiyasi bilan yetarlicha shug‘ullanmagan mamlakat turg‘unlik va inqirozga yuz tutishi mumkin. Negaki, o‘sishi va rivojlanishi uchun har qanday jamiyatda ham moddiy va ma’naviy boyliklar ishlab chiqarish, to‘xtovsiz ravishda yuksalib borishi lozim. Buning uchun yosh avlod moddiy va ma’naviy boyliklarni ajdodlari darajasida, ulardan ham yaxshiroq ishlab chiqara bilishlari kerak. Bu borada tarbiya fani o‘qituvchilariga murakkab va zalvorli vazifa yuklatilganligini tarbiya fanidan dars mashg‘ulotlari olib borayotgan barcha ustozlar yaxshi anglab olishlari kerak.

“Farzand – oila ko‘zgusi” mavzusini o‘qitish metodikasi bo‘yicha metodik tavsiya ning maqsadi quyidagilardan iborat:o‘quvchilarni dars davomida faol bo‘lishiga sharoit yaratish, mustaqil fikrlashga undash, o‘quvchilarni dars davomida zerikmasligini ta’minlash, “qanday o‘qitish kerak?” degan savolga yangi usullar orqali yondashish. Biz bu maqsadni amalga oshira olsak quyidagi natijalarga erishamiz:

Ushbu natijalar biz uchun ta'limda ustuvor bo'lgan 4K tamoyilini (kolloboratsiya, kommunikativlik, kreativlik, kritik fikrlash) amaliyotda qo'llanganligini ko'rsatadi. Shuning barobarida metodik tavsiyada bir qancha yangiliklar bilan tanishib, ularni darslaringiz davomida qo'llab ko'rishingiz mumkin.

I-BOB. “FARZAND – OILA KO‘ZGUSI” MAVZUSINI O‘QITISHDA O‘QUVCHILARNI GURUHLARGA TAQSIMLASH

1.1. Mavzuni o‘qitishda guruhlariga taqsimlash jarayonida e‘tiborga olish kerak bo‘lgan jihatlar

“O‘quvchilar jamoasi yuqori darajada uyushtirilgan birlashma hisoblanadi”[3.128-bet]. Guruhlarga ajratish o‘z-o‘zidan musobaqa, bellashuvni yuzaga keltirish uchun asos bo‘ladi. Endi o‘qituvchi bu ishni amalga oshirgandan so‘ng an’anaviy usuldan voz kechishga majbur bo‘ladi. Shunday qilib butun sinfni guruhlariga bo‘lib olib, ularga dadillik bilan, fikrini erkin bayon etishlariga muhit yaratiladi, fikrini bayon etishdan qo‘rqadigan, uyaladigan o‘quvchi endi kichik guruhlarda sheriklariga fikrini bayon eta oladi, jamoaviylik, bir-birini nazorat qilish, ahillik, hamjihatlik shakllanadi. Pedagog darslarni shunga monand ravishda aniq, maqsadli, qiziqarli, zavqli tarzda tashkil etishga majbur bo‘ladi. Chunki endi o‘quvchilar o‘qituvchidan savol kutadi, o‘quvchilar jamoasida, kichik guruhda bilimini ko‘rsata olishga, harakat qilishga majbur.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Umumiy o‘rta ta’lim to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida” 2017-yil 15-martdagi 140-son qaroriga ko‘ra, umumta’lim muassasasining sinflari to‘liqligi 35 nafardan ortib ketishiga yo‘l qo‘yilmaydi.[3.28-band]. Biz shundan kelib chiqib, sinfda ko‘pi bilan 34 nafar o‘quvchilar jamoasini guruhga taqsimlashimiz kerak.

Guruhlariga taqsimlash (guruhlash) jarayoni o‘quvchilar, xodimlar yoki loyiha ishtirokchilarining samarali ishlashi va yakuniy natijaning yuqori bo‘lishida muhim rol o‘ynaydi. Muvaffaqiyatli guruhni shakllantirish uchun quyidagi asosiy jihatlariga e‘tibor qaratish lozim:

1. Guruhning maqsadi va vazifalari

- Vazifa murakkabligi: Agar topshiriq qiyin va ko‘p qirrali bo‘lsa, guruh a‘zolari sonini biroz kattaroq qilish va unda turli ko‘nikmaga ega insonlarni jamlash kerak. Oddiy vazifalar uchun esa 2–3 kishilik kichik guruhlar yetarli.

- Yakuniy natija: Guruhdan nima talab qilinayotganini aniq belgilab olish (masalan, taqdimot tayyorlash, muammoni hal qilish yoki ijodiy g'oya o'ylab topish).

2. Ishtirokchilarning xususiyatlari (Geterogenlik va Gomogenlik)

- Ko'nikma va bilim darajasi (Geterogen guruhlar): Eng samarali usul — turli darajadagi (kuchli, o'rta, sust) ishtirokchilarni bir guruhga jamlashdir. Bu jarayonda kuchli o'quvchilar yetakchilikni o'rgansa, sustroqlar ulardan namuna oladi.
- Xarakter va psixologik moslik: Guruhda faqat yetakchilar (liderlar) yig'ilib qolmasligi kerak, aks holda o'zaro kelishmovchiliklar kelib chiqadi. Guruhda ham g'oya beruvchilar, ham ularni ijro etuvchilar muvozanatda bo'lishi lozim.
- Qiziqishlar: Ishtirokchilarning qiziqishlari va motivatsiyasini hisobga olish ish sur'atini oshiradi.

3. Guruh hajmi (A'zolar soni)

- Optimal son: Ko'p hollarda eng ideal guruh hajmi 4–5 kishi hisoblanadi.
- Katta guruhlar (6+ kishi): Ba'zi a'zolarining passiv bo'lib qolishi ("ijtimoiy dangasalik") yoki mas'uliyatni boshqalarga tashlab qo'yish xavfini oshiradi.
- Kichik guruhlar (2–3 kishi): Fikrlar xilma-xilligi kamroq bo'lishi mumkin, lekin hamma faol ishtirok etadi.

4. Taqsimlash usullari

Vaziyatga qarab guruhlashning turli usullaridan foydalanish mumkin:

- Tasodifiy (Random) taqsimlash: Qur'a tashlash, raqamlar yoki maxsus onlayn dasturlar orqali. Bu usul jamoada adolat tuyg'usini uyg'otadi va ishtirokchilarni yangi odamlar bilan ishlashga o'rgatadi.
- Maqsadli (O'qituvchi/Rahbar tomonidan) taqsimlash: Ishtirokchilarning kuchli va kuchsiz tomonlarini tahlil qilib, ataylab muvozanatli guruhlar tuzish.
- Erkin tanlov: Ishtirokchilarning o'zlari guruh tanlaydi. Psixologik qulaylik yuqori bo'ladi, biroq doim birga yuradigan "yopiq guruhlar" shakllanib qolishi va sust ishtirokchilar chetda qolib ketishi xavfi bor.

5. Muhit va Resurslar

- Vaqt cheklovi: Vazifani bajarish uchun berilgan vaqt qisqa bo'lsa, guruhlar kichikroq bo'lgani ma'qul (tezroq kelishuvga erishish uchun).
- Fizik makon: Guruh a'zolari bir-biri bilan bemalol muloqot qilishi, yuzma-yuz o'tirishi uchun sharoit bo'lishi kerak (masalan, partalarni doira shaklida surish).

6. Rollarni belgilash

Guruh ichida nizolarni kamaytirish va ishni tizimlashtirish uchun rollarni taqsimlash tavsiya etiladi:

- Lider (Koordinator): Ishni yo'naltiradi va nazorat qiladi.
- Taym-menedjer (Vaqt nazoratchisi): Berilgan vaqtga ulgurishni nazorat qiladi.
- Kotib (Yozuvchi): G'oyalar va yakuniy xulosalarni qayd etadi.
- Spiker (Taqdimotchi): Guruh ishini omma oldida himoya qiladi.

1.2.Mavzuni o'qitishda guruhlar taqsimlashning yangi usuli

Mavzuni o'qitishda biz taklif etmoqchi bo'lgan usulni tushuntirishdan avval an'anaviy usulni eslatib o'tish kerak. Bu usulni ko'pchilik bilsa-da, biz bu yondashuvni tushuntirib o'tishni lozim deb topdik. An'anaviy usulda 34 nafar o'quvchilarni stollar joylashuviga ko'ra uch guruhga ajratish: 1-qator, 2-qator, 3-qator. Agar stollar 4 qator tizilgan bo'lsa 4-qator.(1-ilovadagi rasm). Bu holatda o'quvchilar stollari joyida qoladi, xonada o'zgarish qilinmaydi. Bu eng oson va keng foydalanadigan usul. Qatorlarga 1-ilovadagidek mavzu nomidan kelib chiqib nom berilsa, taxta ko'rgazmalardan foydalanish tavsiya etiladi. Guruhlarga taqsimlab olgach, o'quvchilardan birini yordamchi qilib olish samara beradi. Navbatchi o'quvchi, iqtidorli o'quvchi yoki avvalgi darsda g'olib bo'lgan guruhning eng faol vakilini yordamchi qilib olish maqsadga muvofiq bo'ladi, chunki yordamchi bo'lishni ko'pchilik o'quvchi xohlaydi. Bunday tanlovni o'qituvchi avvaldan ogohlantirib qo'yishi kerak.

Biz taklif qilayotgan usul: "Maxfiy guruh" usuli.Ushbu usulni shartli 3 ta bosqichga bo'lib olishimiz mumkin:

1-bosqich: O‘quvchilarni guruhga taqsimlash uchun maxsus tarqatmalardan foydalaniladi. Har bir to‘g‘ri javob uchun o‘quvchiga kartochka berib boriladi

2-bosqich: Yordamchi o‘quvchi tanlab olinadi, sinf jamoasi maxfiy 3 guruhga teng taqsimlanadi. Kartochkalar har bir o‘quvchini daftari yoki kitobi orasiga o‘qituvchi tomonidan joylab chiqiladi. Hech kim kartochkani ochib ko‘rmasligi kerak

3-bosqich: Darsning mustahkamlash bosqichidan keyin, o‘qituvchi tomonidan maxfiylik kartochkalari va rag‘bat kartochkalarini yig‘ib olish jarayonida e‘lon qilib boriladi.

Bu usulda taqsimlash uchun 2-ilovada keltirilgan tarqatmalardan foydalaniladi. Bunda bilag‘on, topag‘on o‘quvchilar bir guruhga yig‘ilib qolmasligi uchun tarqatmalar ichidan alohida hisobga olib aralashtirib tarqatish ijobiy natija beradi, kuchlar teng taqsimlanishi ta‘minlanadi. Bu holatni o‘quvchilarga sezdirmay amalga oshirish kerak. Dars davomida savollarga javob bergan o‘quvchiga tarqatma shaklda ball berib boriladi (3-ilova). Dumaloq shakldagi ball kartochlari to‘g‘ri javoblar uchun rag‘bat kartochkasi sifatida, to‘rtburchak shakldagi kartochkalar esa jarima kartochkasi sifatida ishlatiladi. Darsni mustahkamlash qismidan keyin ballar har bir guruh a‘zosidan yig‘ib olinib, hisoblab chiqiladi. 3-ilovada “Farzand – oila ko‘zgusi” mavzusini o‘qitish misolida ball uchun tarqatmalar namunasi keltirilgan hamda sinf taxtasida hisoblash tartibi yozib ko‘rsatilgan. Bu jarayonda o‘qituvchi guruhlardan ball kartochkalarini yig‘ib olishda ovoz chiqarib e‘lon qilib boradi, yordamchi o‘quvchi esa sinf taxtasiga yozib, hisobini yuritib boradi.

Bu usuldan 2023-2024-o‘quv yili boshidan beri foydalanib kelamiz. O‘quvchilar bunday guruhlash usuliga ko‘pi bilan 2 marta dars jarayonida o‘rganib, moslashib oladi. Bu usul har safar turli jamoadoshlarni tadim etadi, zerikib qolishmaydi. O‘quvchilarning eng muhim kompetensiyalardan biri bo‘lgan kolloboratsiya – jamoa bo‘lib ishlash qobiliyatini o‘stirib boradi. Har safar kutilmagan voqealar, qiziqarli musobaqalarni taqdim etadi, sabr-toqatli bo‘lishga undaydi, bir-biriga nisbatan keskin agressiyani kuchaytirmaydi, tartib saqlanadi, shovqin xosil bo‘lmaydi. Bunday

guruhga taqsimlashni o'rgatgan pedagogdan esa yanada ko'proq o'z ustida ishlashni talab etadi. Bu ham o'quvchi, ham o'qituvchi uchun foydali.

II-BOB. “FARZAND – OILA KO‘ZGUSI” MAVZUSINI O‘QITISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

2.1. Mavzuni o‘qitishda interfaol usullar ning ahamiyati

Guruhlarda ishlash o‘qituvchidan ijodkorlik va yangi pedagogik texnologiyalarni o‘rganishni, foydalanishni taqozo etadi. Bu yo‘lda bizga interfaol ta‘lim shakli katta yordam beradi. Interfaol ta‘lim o‘quvchi va o‘qituvchining birgalikdagi faoliyati bo‘lib, o‘quvchilarni fikrlashga undaydi. “Interfaol ta‘lim dars samaradorligini oshirishning eng maqbul yo‘li sifatida e‘tirof etilayotgan ta‘lim turi va o‘qitish shakli sanaladi. Mohiyatiga ko‘ra interfaollik ta‘lim oluvchilarning bilim, ko‘nikma, malaka va axloqiy sifatlarni o‘zlashtirish yo‘lida birgalikda, o‘zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etish layoqatiga egalikni anglatadi [4.Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik. - T.: «Sano-standart» nashriyoti, 2017-yil, 78-bet]. Interfaol ta‘lim o‘quvchilarga xulosa qilishga, o‘zini tahlil qilishga va eng muhimi, ularda umumiy va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu jihatlarni interfaol metodlarni qo‘llash jarayonida ham tushuntirib o‘tamiz.

Mavzuni o‘qitishda interfaol usullar (interaktiv metodlar) zamonaviy ta‘limning eng muhim talablaridan biri hisoblanadi. "Interfaol" so‘zi o‘zaro harakat qilish, muloqotga kirishish ma‘nosini anglatib, dars davomida o‘quvchi faqatgina tinglovchi emas, balki jarayonning faol ishtirokchisiga aylanadi.

Ushbu usullarning o‘qitishdagi asosiy ahamiyati quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi:

1. Bilimlarni chuqur va mustahkam o‘zlashtirish

- Amaliyot orqali o‘rganish: Axborot shunchaki yodlanmaydi, balki bahs-munozara, muammoli vaziyatlar va oyloynlar orqali tahlil qilinadi. Bu esa bilimning xotirada uzoq saqlanishini ta‘minlaydi.
- Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: O‘quvchilar ma‘lumotlarni tayyor holda qabul qilmasdan, ularni taqqoslash, xulosa chiqarish va o‘z fikrini asoslashni o‘rganadilar.

2. Yuqori motivatsiya va qiziqish

- Darsning qiziqarliligi: "Aqliy hujum", "Klaster", "Keys-stadi" yoki rolli o'yinlar an'anaviy ma'ruza darslaridan ko'ra o'quvchilar diqqatini ko'proq tortadi.
- Faollikning oshishi: Passiv o'tiradigan yoki darsdan chalg'iydigan o'quvchilar ham guruh ishlari va o'yinlar jarayonida beixtiyor darsga jalb qilinadi.

3. Hayotiy (Ijtimoiy) ko'nikmalarni shakllantirish

- Jamoada ishlash san'ati: O'quvchilar boshqalarning fikrini tinglash, hurmat qilish, o'z g'oyalarni guruhga tushuntirish va umumiy qarorga kelishni o'rganadilar.
- Kommunikativlik: Nutq madaniyati rivojlanadi, ommaga o'z fikrini erkin va qo'rqusiz bayon qilish ko'nikmasi (self-presentation) shakllanadi.

4. O'qituvchi va o'quvchi munosabatlarining yangi bosqichi

- Hamkorlik muhiti: O'qituvchi darsda yagona bilim manbai (diktator) emas, balki jarayonni yo'naltiruvchi, maslahatchi (fasilitator) vazifasini bajaradi.
- Erkin fikrlash muhiti: O'quvchilarda xato qilishdan qo'rqish hissi yo'qoladi, chunki interfaol darslarda har bir fikr qadrli hisoblanadi.

5. Individual yondashuv imkoniyati

- Interfaol usullar yordamida o'qituvchi har bir o'quvchining ichki salohiyatini (kimdir yaxshi tashkilotchi, kimdir zo'r g'oya muallifi, kimdir yaxshi notiq) aniqlash va ularni to'g'ri yo'naltirish imkoniga ega bo'ladi.

Ommabop interfaol usullarga misollar:

- "Aqliy hujum" (Brainstorming): Qisqa vaqt ichida muammoga oid ko'plab g'oyalarni yig'ish.

- "BBB" (Bilib oldim, Bilishni xohlayman, Bildim): Mavzu bo'yicha bilimlarni tizimlashtirish jadvali.

- "Zinama-zina": Mavzuni bosqichma-bosqich, oddiydan murakkabga qarab o'rganish.

- "FSMU" (Fikr, Sabab, Misol, Umumlashtirish): Bahsli mavzularda o'z nuqtai nazarini ilmiy asoslab berish texnikasi.

2.2.“Farzand – oila ko‘zgusi ” mavzusi misolida ayrim interfaol usullarni qo‘llash tartiblari

Tarbiya fanida juda ko‘plab interfaol usullarni qo‘llash mumkin. Biz tarbiya fani 7-sinf darsligidagi “Farzand – oila ko‘zgusi ” mavzusi misolida ayrim interfaol usullarni foydalanish tartiblarini tushuntirib o‘tamiz [6.Quronov M., Risyukova Y. Tigay O.Usmonova O.Havizov S. va boshqalar. Tarbiya. Darslik. 7-sinf “O‘zbekiston” nashriyoti, 86-bet]

Ushbu mavzuda foydalanishga tavsiya etiladigan interfaol usullar: “Hikoya” usuli (videolavha asosida), “Jadval-krossvord”, “Chaynvord”, “Kim chaqqon?”, “Bu kim?”, “Maqollar guldastasi”, “Hikmatlar sandig‘i”, “Blits”, “Ekspress”, “Harflar o‘yini”, “Olmani pishiring”, “Innovatsion test” va boshqa usullar.

Dars uchun kerakli jihozlar: Dunyoning siyosiy xaritasi, darslik, tarqatma materiallar, rasmlar, jadvallar, bukletlar, noutbuk, proyektor, monitor, mediaplayer, shtikerlar, marker, innovatsion test javoblarini bo‘yash uchun maxsus kartochkalar, doska, bo‘r, ball uchun kartochkalar, tarqatma savollar, guruhga taqsimlash uchun kartochkalar. Tashkiliy qismda o‘quvchilar bilan salomlashiladi, kayfiyati va ularning darsga tayyorgarligi tekshirilgandan so‘ng, ekranda “Baby shark” videoklipi namoyish etilib, ma’lumot beriladi: “Janubiy Koreyaning Pinkfong loyihasi tomonidan ijro etilgan “Baby Shark” qo‘shig‘i 2023-yilda Youtube platformasida 11 milliard 305 million martadan ko‘p ko‘rilgan bo‘lib, eng ko‘p ko‘rilgan videolar ro‘yxatida peshqadam bo‘ldi [9.daryo.uz/2023/11/20/]”. “Shark” so‘zi inglizcha so‘z bo‘lib, “akula” degani. O‘quvchilar zamonaviy allani inglizcha variantini eshitadi. Shuningdek, mavzu boshida “Tarbiya ona allasi, ota ibrat, ajdodlar hikmati” iborasini keltirib o‘tish lozim. So‘ngra, o‘quvchilar “Baby shark” qo‘shig‘iga hamohang yengil jismoniy mashqlarni bajarish barobarida kayfiyati yanada ko‘tariladi. Harakatlarni ekrandagi videoga qarab bajarishadi.

Shuningdek, tashkiliy qism davomida quyidagi ishlarni barajib olishingiz keak: Navbatchini aniqlab olish va undan dars davomida yordamchi o‘quvchi sifatida foydalanish. Ball sifatida beriladigan tarqatma materiallarni yordamchi o‘quvchiga

berish. dars metodlari, shartlari bilan tanishtirish, sinf o'quvchilarini maxfiy guruhga bo'lish.

Tarbiya fanida ayrim an'analarni yaratish ham foydali: kun tarixi va yangiliklari bilan tanishtirish; darslar davomida telegram kanallaridan qiziqarli faktlarni keltirish; ushbu oydagi muhim bayramlarni esga olish: Masalan, 16 fevral – “Innovatsiyalar kuni”. Har yili 16 fevral “Innovatsiyalar kuni” sifatida nishonlanadi. Innovatsiyalar kuni – bu yosh ixtirochilarni butun dunyoni o'z g'oyalari bilan tanishtirishga ilhomlantiradigan kun. [10. https://t.me/ustozlar_uzbekistan].

Endi mavzuga mos usullarni qo'llash tartiblarini tushuntiramiz. Metod nomi: “Olmani pishiring” Bu usul o'tilgan mavzuni takrorlashda qo'l keladi. Biz taqdim etmoqchi bo'lgan mavzudan avvalgi 21–22-mavzular: Samarali muloqot sirlari [6.Quronov M, Risyukova Y, Tigay O, Usmonova O., Havizov S. va boshqalar. Tarbiya. Darslik. 7-sinf “O'zbekiston” nashriyoti, 81-bet].

“Olmani pishiring” metodidan foydalanish bosqichlari:

1-bosqich: yashil va qizil olma kartochkalari tayyorlanadi.

2-bosqich: yashil olma kartochkasi orqa tarafiga savollar yoziladi, javoblari esa qizil olma oldi tarafida aks etgan bo'ladi.

3-bosqich: doskaga mavzuga oid maqollar ayta olgan o'quvchilarni navbat bilan chiqaramiz. Yashil rangdagi savolni olib, javobni qizil kartochkadan izlab, topib, aytadi. To'g'ri javob bergan o'quvchiga yordamchi o'quvchi ball kartochkasini taqdim etadi, qizil kartochka yashil olma ustiga qo'yilib, daraxtga birga yopishtiriladi. Bunda olmani pishirgan - muammoni hal qilgan bo'ladi. Xato javob bersa, qizil olma tasviri joyiga qo'yiladi, chunki bu boshqa savolning javobi bo'ladi yashil olma kartochkasi ajratib pastga yopishtiriladi va pishmay qoladi. Barcha yaxshil olma kartochkalari tugagandan keyin oxirida bu savol ham o'z-o'zidan sherigini-qizil olmani topadi.

Na'munaviy savollar va javobi:

1.Gapirishdan oldin boshqalarning fikr-mulohazasini(tinglang.)

2. Qo‘l telefonidan ko‘z uzmaslik –(beodoblik sanaladi)
 3. Muloqot chog‘ida suhbatdoshingizning (ko‘zlariga boqing)
 4. Maqolni davom ettiring:Tig‘ jarohati bitar, (til jarohati bitmas).
 5. Xulqning eng chiroylisi - (keraksiz so‘zlardan tiyilishdir)
 6. Teatr va konsertga kelishdan oldin ...(o‘tkir hidli taomlarni iste’mol qilmang; spektakl boshlanishidan 15– 20 daqiqa oldin kelishga odatlaning.)
- [6.Quronov M., Risyukova Y., Tigay O. Usmonova O., Havizov S. va boshqalar. Tarbiya. Darslik. 7-sinf “O‘zbekiston” nashriyoti, 81-bet].

Izoh: javoblari qavs ichida berilgan.

Yangi mavzuga o‘tish jarayonidagi tavsiyalar: ma’naviy daqiqa vaqti sifatida hikmatli gaplar berish: “Oilada ota – fayz-baraka, ibrat timsoli, ona – mehr-muhabbat, tarbiya o‘chog‘i, farzand esa go‘zal tarbiya merosxo‘ridir”.

Shuningdek, ushbu mavzuda maktabning tibbiyot hamshirasini ham taklif qilish foydalidir. Farzand tarbiyasida eng kerakli tibbiy maslahatlarni qisqa tushuntirib o‘tishi mumkin. Mavzu yuzasidan asosiy atamalar yozib olish, “ona allasi” bilan boshlash ijobiy samara beradi. Buning uchun o‘quvchilardan birini onalarini darsga taklif etsangiz, juda foydali bo‘ladi.

“Maqollar guldastasi” usuli. Maqolning birinchi qismi o‘qituvchi tomonidan aytiladi, eng birinchi bo‘lib ikkinchi qismini xatosiz aytgan bir yoki bir nechta o‘quvchiga ball kartochkasini taqdim etib boriladi.

“Maqollar guldastasi” uchun na’munalar: 1.O‘g‘il bilan qizing - bamisoli (Ikki ko‘zing). 2.O‘g‘il - uyning bulbuli,(Qiz - uyning guli). 3.O‘g‘il qanotli ot bo‘lsa,(Qiz qanotli qushdir).4.O‘g‘il-qiz yaxshi bo‘lsa,(Ota-ona xursand). 5.Qiz - meniki, baxti - (o‘zganiki).6.Qizi borning baxti bor,(O‘g‘li borning taxti bor).7.Qo‘ng‘iz bolasini oppog‘im der,(Kirpi bolasini yumshog‘im der)[7.O‘zbek xalq maqollari. “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik korapaniyasi Bosh tahririyati, 2005.138-bet].

Izoh: javoblari qavs ichida berilgan.

Metod nomi: “Bu kim?”. Ushbu usulda barcha savollarning boshlanishi “Bu kim?” so‘zi bilan boshlanadi.

Na'munaviy savollar va javobi:

Bu kim? Ibrat namunasi, hayotning baxtli va sinovli davrlarida samimiy maslahatgo'y. Hamisha g'animat bo'lgan tabarruk zot. Mehrli va e'tiborli, g'amxo'r va mehribon, mustahkam qo'rg'on va ishonchli himoya. (ota-ona)

Bu kim? Singil va uka uchun mehr va sadoqat, iffat va hayo namunasi; xushxulq, mehnatsevar hamda ota-onasining ishonchli suyanchig'i. (opa)

Bu kim? Opa va akasiga xolis yordamchi, sirlarining ishonchli qo'riqchisi, baxt, orzu va armonlarining doimiy hamrohi. (singil)

Bu kim? Birodari va singlisining ishongan tog'i, ibrat va jasurlik namunasi, ularning sirdoshi. Uka va singil uchun orzulariga qanot, ezgu intilishlariga omad tilovchi yaqin insonlardan biri. (aka)

Bu kim? Aka va opa sirlarining mustahkam posboni, orzu-umidlarining tolmas davomchisi, har qanday vaziyatdan qat'iy nazar, ishonchli do'st, sulola davomchisi. (uka)

Izoh: javoblari qavs ichida berilgan.

“Harflar o'yini”. Bu usulda o'qituvchi tomonidan notanish, darslikdan tashqari murakkab va qiziqarli savollar, topishmoqlar avvaldan tayyorlanib kelinadi. Yordamchi o'quvchi savolni javobi nechta harfdan iborat ekanligini doskada nuqtalar bilan belgilab boradi. O'qituvchi savolni o'qib bo'lgach, harflarni topish qiyin bo'lgan holatdan boshlab, harflarni qayerda joylashgani aytib boradi, o'quvchilar harflar yordamida javobni topishga harakat qiladi, javobni to'liq va to'g'ri topgan o'quvchiga navbatchi ball kartochkasini taqdim etib boradi. Masalan, Akula tanasidagi yagona suyak to'qimasi qaysi a'zo? Ushbu savol kitobda mavjud emas, o'quvchilar bu haqida umuman ma'lumotga ega bo'lmasligi mumkin. O'qituvchi savolning javobi uchta harfdan iboratligini va oxirgi harfi “sh” undoshi bilan tugashini aytish orqali yordam beradi. Shu xolatda xato javob bergan yoki keraksiz javob aytgan o'quvchiga jarima kartochkasi taqdim etadi.

Na'munaviy topishmoqlar va javobi:

1. Akula tanasidagi yagona suyak to'qimasi qaysi a'zo? Javob: tish

2. Buqa akula qayerlarda yashashi mumkin? Javob: toza suvlarda

3.Voyaga yetmagan oq akula faqat nima bilan oziqlanadi? Javob: baliq [8.<https://100-facts.com/uz/akulalar-haqida-100-ta-qiziqarli-faktlar/>]

Bu savollar orqali biologiya, zoologiya fanlariga ham murojaat qilinmoqda. Inson va akulalarning o‘zaro o‘xshash jihatlari haqida qiziqarli ma’lumotlar aytib o‘tiladi: asirlikda akula ovqat eyishni rad etadi, uning ko‘zlari ranglarni ajrata oladi. [9.<https://100-facts.com/uz/akulalar-haqida-100-ta-qiziqarli-faktlar/>]

“Farzand – oila ko‘zgusi” mavzusida 2 ta hikoya mavjud: “Inoq oila”, “Malika” hikoyalari. “Inoq oila” hikoyasini 2 nafar o‘g‘il bola, “Malika” hikoyasini 3 nafar qiz “Rolli o‘yin” ijro etsa, ikkala hikoya uchun ko‘pi bilan 5 daqiqa vaqt ketadi(4-ilovada jarayondan rasmlar aks etgan). Hikoya oxiri sahnalashtirilmaydi, xulosa o‘quvchi ixtiyoriga qoldiriladi.

Mustahkamlash qiami uchun “Innovatsion test” usulidan foydalanish juda ham yaxshi samara berishi mumkin.

Har bir o‘quvchiga test kartochkalari tarqatiladi. Test kartochkasi na’munadagidek tayyorlanadi. To‘g‘ri javoblar bo‘yab chiqiladi. Past ovozda musiqa qo‘yiladi. Musiqa to‘xtaganda hamma kartochkani qo‘liga olib yuqoriga ko‘taradi. O‘qituvchi ko‘z yugurtirib chiqadi. Javoblar ekran orqali ham namoyish etiladi. Barcha javoblari to‘g‘ri bo‘lgan o‘quvchilarga ball kartochkalar beriladi. O‘quvchilar tomonidan “Innovatsion test” kartochkasini to‘ldirilgan holati 5-ilova keltirilgan.

“Innovatsion test” kartochkasini 1 ta A4 o‘lchamdagi qog‘ozga 2 ta yoki 4 tadan chop etish mumkin.

“Innovatsion test” kartochka namunasi:

№	Savollar	A	B	C	D
1	Oila, jamoa, mahalla-ko‘y miqyosida ahamiyatli bo‘lgan, ammo jamiyat va insoniyat hayotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmaydigan yoqimli insoniy xatti-harakatlarning majmui nima deyiladi?	Odob	Xulq	Axloq	Rahmat
2	“Har bir kishi kasb-korni mukammal bilmog‘i, yaxshi tarbiya olmog‘i va yaxshi xulq-odob, fazilatlarga ega bo‘lmog‘i kerak”. Ushbu fikrlar muallifi kim?	Forobiy	Beruniy	Ibn Sino	Navoiy
3	“Inoq oila” hikoyasida qog‘ozda uchta so‘z yozilgan edi: “sabrlilik, kechirimlilik,..”. Uchinchisini toping.	muhabbat	mehnat	bilim	Shirin so‘z
4	Malika bilan suhbatlashgan begona qiz o‘qiyotgan kitob nima haqida edi?	mehnat	insoniylik	bilim	Sabr
5	“Inoq oila” hikoyasi voqealar qaysi mamlakatda bo‘lib o‘tgan edi?	Yaponiya da	Yurtimizda	Xitoyda	Iroqda

Izoh: javoblar qizil rangda berilgan.

Dars so‘ngida bajariladigan ishlar va tavsiyalar: nominatsiyalar berish, (6-ilova) baholashda rag‘bat kartochkalarni hisobga olish, darsda eng faol qatnashgan o‘quvchilarga sovg‘alar berib borish, muhim, kerakli, barcha o‘quvchilar bajara oladigan vazifani berish, keying dars uchun tayyorgarlik ko‘rib kelish.

XULOSA

Tarbiya fani vazifalari fidoiy, vatanparvar, intellektual jihatdan salohiyatli, tashabbuskor, izlanuvchan, mustaqillikni mustahkamlashda ishtirok etadigan, tadbirli, iqtisodiyotni rivojlantirishga yordam beradigan biznesmen, daxldorlik, mas'uliyatni anglaydigan va mustaqil fikrlaydigan yoshlarni voyaga yetkazishdek buyuk ishlarga munosib hissa qo'sha oladigan avlodni tarbiya qilishdek ulkan rejalar bilan belgilanadi. Shuningdek, bolada "men" konsepsiyasini shakllantirishga qaratilgan. Shu bois ushbu metodik tavsiyani yaratishda ushbu jarayonga alohida e'tibor berilgan.

Ushbu mavzu jismoniy tarbiya, ingliz tili, musiqa va san'at, biologiya, adabiyot, ona tili, tarix, arifmetika va boshqa fan sohalari bilan uyg'unlashgan, integratsiya asosida olib borilgan. O'quvchilarni zeriktirib qo'ymaydi, xushkayfiyat taqdim etadi.

Farzand kelajagi ota-ona uchungina emas, balki butun jamiyat uchun kerak ekanligini yoddan chiqarmaslik kerak. Bizning - ijtimoiy fan soha vakillarining asosiy vazifamiz ham yoshlarni xushxulqli qilib tarbiyalashda ota-onaga yaqindan yordam berib, jamiyatda og'ishgan insonlarni paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslikdir. Buning uchun avvalo barcha ta'lim muassasalarida tarbiya fanini faqat mutaxassis tomonidan o'qitilishini, "dars soati yetmayotgan o'qituvchiga yordam" holatida emasligini mutasaddi tashkilotlar doimiy nazorat qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarbiya fanidan tanlov va musobaqalar mavjud emas. "Tarbiyali bolalar" yoki "Tarbiya bilimdonlari" nomli (5-7-sinf o'quvchilari uchun) 3 ta shartdan iborat ko'rik tanlov tashkil etishni taklif etamiz. (Salomlashish odobi, savol-javob (5 ta), teatr tomoshasi (tarbiya fani darsligidagi hikoyalarni sahnalashtirish).

Ushbu taklif hamda xulosalarimiz doimo o'quvchilarga insoniy fazilatlarni yodga solish orqali burchimizni bajarishda bor kuchimizni sarflashimiz kerakligini anglatadi. Ushbu metodik tavsiya oz bo'lsada tarbiya fani mutaxassislariga yordam beradi degan maqsad va umidda tayyorlandi.

ILOVALAR

1-ilova

Qog`ozda uchta so`z
yozilgan edi: «sabrlilik,
kechirimlilik, muhabbat».

“Inoq oila” hikoyasi
sahnasi jarayoni va
tarqatma material.

“Innovatsion test” kartochkasi

№	Savollar	A	B	C	D
1	Oila, jamoa, mahalla-ko'y miqyosida ahamiyatli bo'lgan, ammo jamiyat va insoniyat hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatmaydigan yoqimli insoniy xatti-harakatlarning majmui nima deyiladi?	Odob	Xulq	Axloq	Rahmat
2	“Har bir kishi kasb-korni mukammal bilmog'i, yaxshi tarbiya olmog'i va yaxshi xulq-odob, fazilatlarga ega bo'lmog'i kerak”. Ushbu fikrlar muallifi kim?	Forobiy	Beruniy	Ibn Sino	Navoiy
3	“Inoq oila” hikoyasida qog'ozda uchta so'z yozilgan edi: “sabrlik, kechirimlilik,..”. Uchinchisini toping.	muhabbat	mehnat	bilim	Shirin so'z
4	Malika bilan suhbatlashgan begona qiz o'qiyotgan kitob nima haqida edi?	mehnat	insoniylik	bilim	sabr
5	“Inoq oila” hikoyasi voqealar qaysi mamlakatda bo'lib o'tgan edi?	Yaponiyada	Yurtimizda	Xitoyda	Iroqda

To'ldirish namunasi

“Innovatsion test” kartochkasi

№	Savollar	A	B	C	D
1	Oila, jamoa, mahalla-ko'y miqyosida ahamiyatli bo'lgan, ammo jamiyat va insoniyat hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatmaydigan yoqimli insoniy xatti-harakatlarning majmui nima deyiladi?	Odob	Xulq	Axloq	Rahmat
2	“Har bir kishi kasb-korni mukammal bilmog'i, yaxshi tarbiya olmog'i va yaxshi xulq-odob, fazilatlarga ega bo'lmog'i kerak”. Ushbu fikrlar muallifi kim?	Forobiy	Beruniy	Ibn Sino	Navoiy
3	“Inoq oila” hikoyasida qog'ozda uchta so'z yozilgan edi: “sabrlik, kechirimlilik,..”. Uchinchisini toping.	muhabbat	mehnat	bilim	Shirin so'z
4	Malika bilan suhbatlashgan begona qiz o'qiyotgan kitob nima haqida edi?	mehnat	insoniylik	bilim	sabr
5	“Inoq oila” hikoyasi voqealar qaysi mamlakatda bo'lib o'tgan edi?	Yaponiyada	Yurtimizda	Xitoyda	Iroqda

2024-YIL 16-FEVRAL TARBIYA FANIDAN
DARS JARAYONIDA: ENG FAOLO QUVCHI

2024-YIL 16-FEVRAL TARBIYA FANIDAN
DARS JARAYONIDA: ENG TOPQIR O'QUVCHI

2024-YIL 16-FEVRAL TARBIYA FANIDAN
DARS JARAYONIDA: ENG LJODKOR O'QUVCHI

2024-YIL 16-FEVRAL TARBIYA FANIDAN
DARS JARAYONIDA: ENG ZIYRAK O'QUVCHI

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son farmoni. – T.:2017 yil, 7 fevral.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Tarbiya" fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 422-sonli qarori. 2020-yil 6-iyul.
- 3.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" 2017-yil 15-martdagi 140-son qarori.
- 4.Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik. - T.: «Sano-standart» nashriyoti, 2017-yil, 416 bet.
- 5.Musurmonova A.,Isaqulova N.J, Jumaniyozova M.T., Jumayev A.Sh. Umumiy pedagogika. Darslik. - T.: «Innovatsiya-Ziyo» nashriyoti, 2020-yil, 194 bet.
- 6.Quronov M, Risyukova Y, Tigay O, Usmonova O., Havizov S. va boshqalar. Tarbiya. Darslik. 7-sinf "O'zbekiston" nashriyoti.
7. O'zbek xalq maqollari. «Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik korapaniyasi Bosh tahririyati, 2005. -257 b.
- 8.daryo.uz sayti.
9. https://t.me/ustozlar_uzbekistan
- 10.facts.com